

Ekonomia

Instytut Prawa
Kierunek: Prawo

Blok nr 2

Wykłady i ćwiczenia

dr Michał Thlon
Katedra Ekonomii
Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie 2022/2023

Plan wykładu

- 1. Państwo jako podmiot gospodarczy– polityka fiskalna**
- 2. Deficyt budżetowy a dług publiczny**
- 3. Procedura fiskalna**

CZEŚĆ 1.

Państwo jako podmiot gospodarczy; podatki i wydatki – polityka fiskalna

Polityka państwa

Polityka państwa

- Polityka fiskalna (budżetowa)
- Polityka monetarna (pieniężna)

Polityka fiskalna (budżetowa) zajmuje się sposobami wykorzystania dochodów i wydatków publicznych w celu realizacji zadań stojących przed państwem.

POLITYKA FISKALNA

- Pojęcie i funkcje budżetu państwa
- Dochody budżetu państwa
- System podatkowy
- Wydatki budżetu państwa
- Deficyt budżetowy

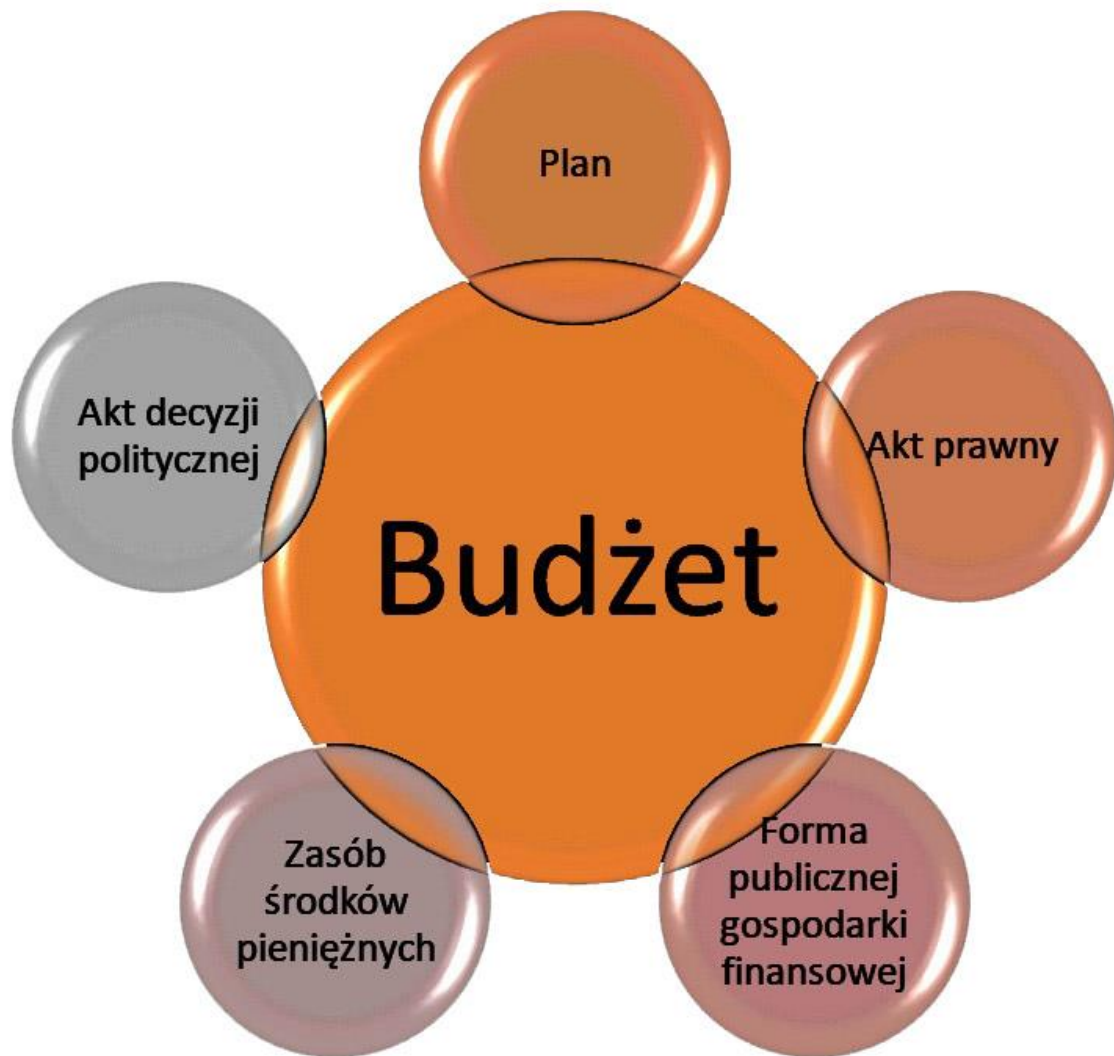
Budżet państwa

Budżet państwa jest to plan finansowy zawierający dochody i wydatki państwa związane z realizacją przyjętej polityki społecznej, gospodarczej i obronnej.

Jest on sporządzany na okres jednego roku i zatwierdzany przez władzę ustawodawczą.

Budżet państwa składa się z:

- dochodów i wydatków centralnych władz państwowych,
- dochodów i wydatków władz lokalnych,
- ubezpieczeń społecznych.

Notatki:

Budżet państwa

Funkcje budżetu państwa:

- fiskalna – gromadzenie dochodów budżetowych,
- redystrybucyjna – podział dochodów,
- stymulacyjna – osiągnięcie celów gospodarczych,
- alokacyjna – podział czynników wytwórczych.

Budżet państwa

Funkcja fiskalna polega na gromadzeniu dochodów budżetowych umożliwiających utrzymanie aparatu państwowego oraz realizację określonych zadań.

Budżet państwa

Funkcja redystrybucyjna umożliwia dokonywanie pożądanых zmian w podziale dochodu narodowego, takich jak: zmniejszenie dysproporcji w poziomie rozwoju gospodarczego różnych regionów, niwelowanie nadmiernego zróżnicowania dochodów różnych grup społecznych i tworzenie warunków bezpieczeństwa socjalnego dla grup najuboższych.

Budżet państwa

Funkcja stymulacyjna polega na oddziaływaniu dochodów i wydatków budżetu państwa na życie gospodarcze i społeczne.

Budżet państwa

Funkcja alokacyjna umożliwia dokonywanie zmian struktury wytworzonego dochodu narodowego. Polega na przesuwaniu pewnych zasobów czynników produkcji do wytwarzania dóbr publicznych, neutralizacji ujemnych efektów zewnętrznych, prowadzenia prac badawczo-rozwojowych, itp.

Budżet państwa

Realizacja tych funkcji jest możliwa dzięki świadomemu kształtowaniu przez państwo **systemu podatkowego**, tj.

- określeniu podmiotów podlegających opodatkowaniu,
- rodzajów podatków,
- wysokości stawek opodatkowania,
- ulg i zwolnień podatkowych oraz
- kształtowaniu wydatków zgodnie z potrzebami państwa.

Budżet państwa określa:

- 1) łączną kwotę prognozowanych dochodów,
- 2) łączną kwotę planowanych wydatków,
- 3) planowany deficyt wraz ze wskazaniem źródeł jego pokrycia,
- 4) łączną kwotę dochodów planowanych do pozyskania ze środków europejskich,
- 5) łączną kwotę wydatków finansowanych ze środków europejskich,
- 6) wynik budżetu środków europejskich,
- 7) planowane przychody i rozchody,
- 8) planowane saldo przychodów i rozchodów,
- 9) limity zobowiązań z tytułu pożyczek, kredytów i papierów wartościowych.

Budżet państwa na rok 2023

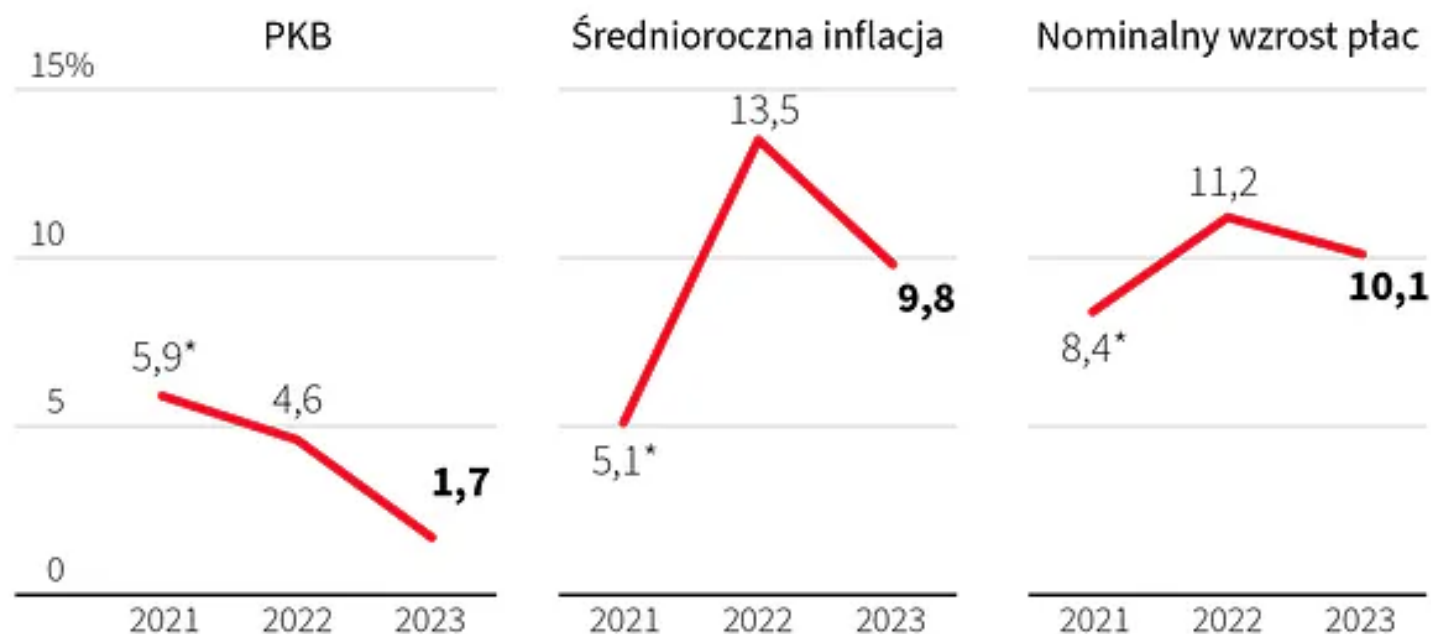
PLANOWANE DOCHODY I WYDATKI PAŃSTWA

Wg przyjętych założeń budżetowych na 2023 r.

NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA MAKROEKONOMICZNE

Procentowa zmiana rdr

Źródło: KPRM, PAP, stan na 15.12.2022 r., *dane GUS

Szacunkowe dane o wykonaniu budżetu państwa za styczeń - wrzesień 2023 roku

Lp.	Wyszczególnienie	Ustawa Budżetowa na 2023 r. (po nowelizacji)	Wykonanie	4 : 3
		w mln zł		w %
1	2	3	4	5
1.	DOCHODY	601 378,4	417 988,3	69,5
	z tego :			
	a) dochody podatkowe	536 833,2	366 754,8	68,3
	w tym:			
	- podatki pośrednie	361 200,0	246 068,4	68,1
	w tym: podatek akcyzowy	83 800,0	61 604,5	73,5
	- podatek dochodowy od osób prawnych	77 607,0	54 263,8 ¹⁾	69,9
	- podatek dochodowy od osób fizycznych	83 570,3	56 061,5 ¹⁾	67,1
	- podatek od niektórych instytucji finansowych	5 980,0	4 387,1	73,4
	b) dochody niepodatkowe	60 751,8	49 659,9	81,7
	w tym: - wpływy z cła	9 237,0	4 597,5	49,8
	c) środki z Unii Europejskiej i z innych źródeł niepodlegające zwrotowi	3 793,4	1 573,6	41,5
	- Wspólna Polityka Rolna ,	474,6	182,3	38,4
	- fundusze strukturalne i inne	3 318,8	1 391,4	41,9
2.	WYDATKI	693 378,4	452 682,6	65,3
	w tym :			
	- obsługa długu Skarbu Państwa	62 000,0	37 834,3	61,0
	- rozliczenia z budżetem ogólnym UE z tyt. środków własnych	33 072,7	22 298,1	67,4
	- dotacje dla Funduszu Emerytalno-Rentowego	19 878,1	15 764,8	79,3
	- dotacje dla Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	59 752,3	31 410,7	52,6
	- subwencje ogólne dla jednostek samorządu terytorialnego	99 638,4	78 568,8 ²⁾	78,9
3.	DEFICYT (-)/ NADWYŻKA (+)	-92 000,0	-34 694,3	37,7

Budżet państwa

Z **budżetu centralnego** finansuje się wydatki na administrację centralną, wymiar sprawiedliwości, obronę narodową.

W gestii **budżetów lokalnych** znajduje się gospodarka komunalna i mieszkaniowa, oświata, ochrona zdrowia, kultura, utrzymanie porządku publicznego, infrastruktura.

Budżet państwa

Dofinansowanie władz lokalnych to sposób na:

- pokrycie wydatków, do których władze lokalne są ustawowo zobowiązane (np. utrzymanie dróg),
- ukierunkowanie działalności lokalnej zgodnie z założeniami polityki społeczno-gospodarczej państwa,
- zmniejszenie dysproporcji między różnymi regionami kraju.

.

Budżet państwa

Polityka budżetowa opiera się na określonych zasadach umożliwiających władzy wykonawczej prowadzenie polityki finansowej państwa, a władzy ustawodawczej oddziaływanie na jej zakres i formy oraz sprawowanie kontroli nad działalnością rządu.

W teorii finansów publicznych wyodrębnia się **5 zasad polityki budżetowej**.

Zasady polityki budżetowej:

1. Zasada rocznego budżetowania – plan dochodów i wydatków budżetowych obejmuje okres jednego roku.
2. Zasada zupełności – budżet obejmuje wszystkie dochody i wydatki państwa.
3. Zasada jedności – wszystkie dochody i wydatki państwa powinny być ujęte w jednym zestawieniu.
4. Zasada jawności – budżet państwa powinien być podany do publicznej wiadomości.
5. Zasada równowagi budżetowej – bieżące dochody do budżetu mają być wystarczające do pokrycia wydatków budżetowych

Dochody budżetu państwa

Źródłami dochodów budżetowych państwa są:

- podatki,
- cła,
- dochody ze sprzedaży sprywatyzowanych przedsiębiorstw,
- opłaty skarbowe, sądowe, notarialne i inne.

Dochody i wydatki budżetu państwa (plan na 2023 rok)

Źródło: projekt ustawy budżetowej na 2023 rok (MF).

* Środki dla UE, transport, górnictwo, łączność, kościół i reszta kategorii 758 z ustawy budżetowej.

RACHUNEK OD PAŃSTWA

Rzeczpospolita Polska

za wydatki w roku 2022

USŁUGA

CENA NA 1 MIESZKAŃCA

Emerytury z ZUS	5 611 zł
Emerytury z KRUS	349 zł
Renty z ZUS i KRUS	1 354 zł
Emerytury żołnierzy, policjantów i pozostałych służb mundurowych, sędziów i prokuratorów	632 zł
Dodatki do rent i emerytur, dodatki pielęgnacyjne, zasiłki chorobowe itp.	1 142 zł
Przedszkola, podstawówki i szkoły średnie	2 812 zł
Szkolnictwo wyższe i nauka	744 zł
Ochrona zdrowia	4 195 zł
Pomoc społeczna, wsparcie dla bezrobotnych	2 688 zł
Rodzina 500+	1 082 zł
Trzynaste i czternaste emerytury	643 zł
Drogi krajowe	486 zł
Drogi samorządowe	834 zł
Pozostałe wydatki na transport	521 zł
Kolej i tory	429 zł
Wojsko	1 648 zł
Policja, straż pożarna, straż graniczna, SOP, ABW, AW i CBA ..	626 zł
Sądy i więzienia	461 zł
Administracja rządowa	887 zł
Administracja samorządowa	886 zł
Administracja ZUS, KRUS i NFZ	182 zł
Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	78 zł
Ochrona środowiska	1 097 zł
Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo bez środków UE	436 zł
Kultura	396 zł
Sport i wypoczynek	251 zł
Składka do budżetu UE	935 zł
Inne	2 975 zł
Koszt obsługi długu publicznego	1 437 zł

Całkowite wydatki

35 818 zł

Dochody budżetu państwa

Tylko dwie rzeczy są pewne: śmierć i podatki

Benjamin Franklin

System podatkowy spełnia następujące cele:

- zapewnia środki finansowe na pokrycie wydatków publicznych;
- służy redystrybucji dochodów między różne sektory gospodarki i grupy ludności;
- ogranicza konsumpcję niektórych produktów;
- umożliwia prowadzenie polityki antycyklicznej i antyinflacyjnej.

Dochody budżetu państwa

Z punktu widzenia przedmiotu opodatkowania wyodrębnia się trzy rodzaje podatków:

podatki dochodowe – pobierane od dochodów osobistych ludności (płace, renty, odsetki od kapitału) oraz od dochodów osób prawnych (przedsiębiorstw, instytucji),

podatki konsumpcyjne – podatki nakładane na dobra i usługi będące przedmiotem obrotu, np. podatek obrotowy, VAT, akcyza;

podatki majątkowe – płacone od posiadanego majątku (kapitału) oraz od przenoszenia praw do majątku (podatki spadkowe).

Dochody budżetu państwa

Z punktu widzenia związku między ciężarem podatkowym a ponoszącym go podatnikiem rozróżnia się:

podatki bezpośrednie – to takie podatki, w przypadku których istnieje precyzyjnie określona zależność między płaconym podatkiem, tzn. rodzajem podatku, jego wysokością, trybem płacenia, a podatnikiem. Podatki bezpośrednio rozlicza się z budżetem państwa.

podatki pośrednie – obciążają podatnika w sposób nie pozostający w ścisłym związku z jego sytuacją dochodową i majątkową; są to podatki ukryte, zawarte w cenie danego dobra.

Dochody budżetu państwa

Obciążenia podatkowe mogą być naliczane proporcjonalnie, progresywnie lub regresywnie.

Podatki pobierane w krajach rozwiniętych gospodarczo, to:

- podatek od towarów i usług,
- podatek dochodowy od osób fizycznych,
- składki na ubezpieczenia społeczne,
- podatek dochodowy od osób prawnych

Dochody budżetu państwa

Kraj	Podatki dochodowe od osób fizycznych	Podatki dochodowe od osób prawnych	Podatki od towarów i usług	Ubezpieczenie społeczne	Pozostałe podatki
Francja	18,0	7,0	25,8	36,1	13,1
Japonia	20,6	13,5	18,9	36,5	10,5
Kanada	36,8	11,1	24,4	14,3	13,4
Niemcy	25,3	4,8	28,1	39,0	2,8
Polska	23,2	6,9	36,6	29,4	3,9
Szwecja	35,6	7,5	20,7	28,1	8,1
USA	42,4	8,5	15,7	23,3	10,1
Wielka Brytania	29,2	9,8	32,3	16,4	12,3

Dochody budżetu państwa

Podatek od towarów i usług stanowi najpoważniejszą pozycję w dochodach budżetowych. W większości jest to podatek od wartości dodanej (VAT – Value Added Tax) lub podatek obrotowy obciążający dobra konsumpcyjne.

Podatki te spełniają funkcje fiskalne i redystrybucyjne. Z reguły niższą stawką są opodatkowane podstawowe artykuły żywnościowe. Często z opodatkowania wyłączone są usługi lekarskie, weterynaryjne.

Standardowa stawka opodatkowania wynosi od 15% do 25%. Ponadto na wybrane grupy produktów nakładany jest podatek akcyzowy.

Dochody budżetu państwa

Podatek dochodowy od osób fizycznych
inaczej mówiąc podatek od dochodów
osobistych ludności.

Podatek jest pobierany od dochodów z pracy
najemnej, indywidualnej działalności
gospodarczej, z gospodarstw rolnych, z tytułu
wykonywania wolnego zawodu, rent, emerytur i
dochodów z kapitału.

Dochody budżetu państwa

Składki na ubezpieczenia społeczne to kolejna pozycja dochodów budżetowych. Składki płacone są częściowo przez pracodawcę a częściowo przez pracownika. Można je traktować jako formę opodatkowania dochodów, ze względu na ich powszechny i obowiązkowy charakter.

.

Dochody budżetu państwa

Podatek dochodowy od osób prawnych stanowi we wszystkich państwach wysoko rozwiniętych niecałe 10% dochodów budżetowych.

Taką politykę podatkową można tłumaczyć tym, że:

- państwo stara się nie ograniczać aktywności przedsiębiorstw nadmiernym fiskalizmem,
- dochody budżetowe w poważnym stopniu przeznaczone są na realizację polityki społecznej a więc obciążenia podatkowe w większym stopniu powinny dotyczyć ludności,
- polityka podatkowa wpływa na kształtowanie się realnych dochodów ludności.

System podatkowy

Ujemne skutki nadmiernie wysokiego opodatkowania:

- zniechęcają do pracy (zwłaszcza podatek dochodowy);
- uchylanie się od płacenia podatków,
- oszustwa podatkowe,
- zniechęcają do podejmowania inwestycji,
- ograniczają możliwości inwestycyjne,
- zmniejszają popyt konsumpcyjny.

System podatkowy

Zasady podatkowe A. Smith'a:

- **równość** obciążeń podatkowych - żadne grupy społeczne nie powinny być uprzywilejowane bądź dyskryminowane podatkowo,
- **pewność** - podatnicy odpowiednio z góry powinni wiedzieć jakie podatki, w jakiej wysokości, w jakich terminach będzie trzeba zapłacić,
- **dogodność** - podatki powinny być płacone w najbardziej dogodnym dla podatnika czasie, w najbardziej dla niego dogodnej formie,
- **taniość** - koszt poboru powinien być jak najniższy dla podatnika.

System podatkowy

Zasady podatkowe A. Smith'a są wciąż aktualne chociaż zostały opublikowane w 1776 r.

Oprócz wymienionych wyżej zasad, przy budowie systemu podatkowego należy uwzględniać szereg **uwarunkowań ekonomicznych i społecznych**, takich jak:

- poziom stopy życiowej społeczeństwa,
- przyzwyczajenia konsumpcyjne,
- poglądy na rolę państwa w gospodarce,
- mentalność podatkowa ludności (północna i południowa).

Dziękuję za uwagę